

Муниципальное бюджетное образовательное учреждение «Оросунская средняя общеобразовательная школа» муниципального района «Верхневиллюйский улус (район)»
дошкольная группа

**Төрөптүтэргэ аналлаах семинар-практикум
“Оҕо уонна дьизэ кэргэн үбэ-харчыта”**

Онордо Ороһу орто оскуолатын
Иитээччитэ Руфова Анастасия Васильевна
Кытгар хайысхата- Экономика

2022 с.

Сыала: Төрөпүт оџотун үп-харчы өрүттэригэр иитиитин байытыы

Соруктара:

- И.Н.Барахов уонна дьиз кэргэн экономиката
- дьиз кэргэн кыамтата – дьиз кэргэн тутулуктаах буолуута
- дьиз кэргэн дохуоттаах буолуутун суолтатын туһунан билии – көрүү
- Бодо Шефер “Пес по имени Мани” кинигэтин билиһиннэри
- Роберт Кийосаки “Крысиные бега” остуол оонньуутун кытта билси, төрөпүттэри кытта оонньуу

Туттуллар тэрил:

-ноутбук, проектор, презентация, остуол оонньуута “Крысиные бега”

1. Саџаланыы чааһа.

- Үтүө күнүнэн, күндү төрөпүттэр!
- Бириэмэ булан кэлбиккитигэр махтанабыт, билигин оџо буолан оонньоон ылыаххайын, эһиги иннигитигэр пазллар сыталлар, бу пазллары хомуйдаххытына, туох туһунан бугун кэпсэтэрбитин билиэхпит, саџалаатыбыт.

(Төрөпүттэр ЭКОНОМИКА диэн тылы таһаараллар.)

- Кырачаан оџолорбутун экономика, харчы диэн өйдөбүллэри тириэрдэрбитигэр, биһиги, төрөпүттэр бэлэмнээх уонна билиилээх буолуохтаахпыт. Ырыынак экономикатын усулуобуйатыгар хас биирдии дьиз кэргэн дохуотун, ороскуотун хамсааһынын үүнүүтүн тэтимин учуоттуурга улахан суолталаах.
- Онон, биһиги бүгүн дьиз кэргэн уонна экономика диэн семинарбытын, биир дойдулаахпыт И.Н.Барахов аатын өрө тутан, кини үлэтиттэн кэпсэтибитин саџалыбыт.

2 чааһа. Семинар- практикум тематын арыйыы, ырытыы.

- Үөһээ Бүлүү улууһун кытта Исидор Никифорович Барахов аата дьүөрэлээн иһиллэр...Кини аатын кытта биһиги республикабыт инникитэ ыкса сибээстээх. Исидор Никифорович куруук саха тыа ыалын олоџун – дьаһаџын кытта билсэрэ, кинилэр олохторун ханан эмит чэпчэтэр, үчүгэй онгорор баџалааџа, болџомтотун уурара.
- И.Н.Барахов 1924-1933 сылларга үлэлэрэ, ыстатыйалара экономическэй ис хоһоонноохтор. Ол курдук ыраах 20с сыллардаахха суруллубут ыстатыйалара, хайдах эрэ биһигини билини олохпугар сыһыаннаах, эһиги эмиэ маннык гынаарын диэн этэн биэри, этитии курдук өтө көрөн суруллубуттар.
- Холобура, И.Н.Барахов диэн, 2008 сыллаахха тахсыбыт кинигэтигэр Саха сирин бюджета диэн 384 страницатыгар сурулларынан, 1924 сыл ыам ыйыгар саха ыалын орто ыйдааџы дохуотун аахпыт. Бу суоттаан көрүүтүнэн кини

саха ыала тийиммэттик, быстар дьаданытык олорорун дакаастабыт. Исидор Никифорович суоттаабыт ньымата бу билигин даҕаны, 21 үйэбэ туттулар, итиннэ олобуран прожиточнай минимум ороскуотун алын кээмэйэ суоттанар. Онон Исидор Барахов сүрдээх киэн экономическэй науканы диринник баһылаабыт государственнай деятель эбит диэн сыаналыыбыт.

- Хас биирдии дьэ кэргэн бэйэтэ кыамталаах. Ол барыта дьэ кэргэн төһө кыахтаабыттан, дьобурдаабыттан, хас үлэһит илиилээбиттэн, сириттэн-уотуттан, төһө хаһаайыстыбалаабыттан тутулуктаах.

- Дьэ кэргэн дохуота диэн-дьэ кэргэн ыйдаабы дохуотун уонна ороскуотун балаансата.

- Хас биирдии дьэ кэргэн киирэр уонна ороскуоттуур дохуотун аабына үөрэниэхтээх.

- Оҕолорго оскуолаҕа киирэр саастарыттан үөрэтэн, такыйан, сүбэлээн хас биирдии дьэ кэргэн кыһаллыахтаах. Дьэ кэргэннэ харчы суолтатын түһүмэхтэргэ арааран ырыттааха хас биирдии дьэ кэргэннэ харчы суолтата үрдүөн сөп:

- Харчылаах ыал холку ис туруктаах, бэйэтигэр эрэллээх, мындыр өйдөөх-санаалаах олоҕор бигэ тирэхтээх.

- Харчылаах дьэ кэргэн үбү-харчыны сөпкө туттар, дохуотун, ороскуотун аабынар, былаанныыр буолан иэскэ киирбэт.

- Харчылаах ыал харчытын мээһэ бараабакка мунньары сатыыр, куруук уурунуулаах буолар.

- Харчылаах ыал сүбэһин баҕарарын ылынар, чугас дьонугар үчүгэй бэлэхтэри онорор. Дьэ кэргэн күннээһиннэн эрэ олоҕор ,уһуну-киэни толкуйдуур, былаанныыр, кыһалҕалары түргэнник быһаарар.

-Харчылаах дьэ кэргэн өрүү үүнэр-сайдар суолу тутуһар, элбэхтик үөрэнэр, бэйэтин тула өйүүр-өйдүүр, кынаттыыр эйгэни тэрийэр.

- Үптээх дьэ кэргэн уйгу-бийан олоххо сирдиир, оҕолорун үбү-харчыны туттарга үөрэтэр.

3 чааһа. Финансовай грамотнаһы оҕолорго кинигэ көмөтүнэн үөрэтии.

- Дьэ кэргэннэ Бодо Шефер “Пес по имени Мани” диэн кинигэтин оҕолоргутун кытта бииргэ ааҕаргытыгар сүбэлиибин, бу кинигэбэ оскуолаҕа киирэр саастаах оҕоттон саҕалаан оҕо харчыны мунньунуу туһунан ис хоһоонноох олус интэриэһинэй кинигэ.

- Оҕолорго сөпкө өйдөнөр гына суруллубут финансовай грамотность туһунан төрөппүттэр да ааҕан үөрэнэр кинигэлэрэ.

Кырачаан Кира диэн кыыс хайдах харчыны туттарга, ааҕарга, уурунарга үөрэнэрин туһунан кэпсээн-остуоруйа, кыра да харчылаах

буоллаххына,баҕарар сыалгын ситиһэргэ үөрэтэр кинигэ. Бу кинигэ төрөппүттэргэ оҕону кытта биир сыалланарга сирдиир суолдьут буолар. Ааҕан баран төрөппүт бэйэтин холобуругар оҕотугар харчы, харчыны уурунуу, элбэтии, баҕа санаа дневнигин туһунан сана сүүрээһинэр, толкуйдар киирэр кинигэлэриттэн биирдэстэрэ буолар. Бу кинигэҕэ харчыны эрэ сатаан туттуу туһунан эрэ кэпсэнэр буолбатах, кыылларга үтүө сыһыаны, аҕам саастаах дьонно убаастабылы иитэр бары өттүнэн туһалаах кинигэ буолар. Билии хаһан да хаалбат, ханна да суппэт, өрүү бэйэни кытта сылдьар. Сахалар сөрү-сөпкө,олус мындырдык: ”Үөрэх баар-бараммат баай”, ”Күн аайы эбиллибэт билии-көбүрүүр” – диибит .Туох да диэбит иһин бу орто дойдуга үүнэ-сайда , үөрэнэ кэлэбит.

- Онон убаастабыллаах төрөппүттэр Бодо Шефер “ Пес по имени Мани” диэн кинигэтин булан дьиэ кэргэнинэн аабын , аудио кинигэтин булан истин диэн сүбэлиибин.

4чааһа. «Крысиные бега» экономической оонньуу.

Оҕолорбутун кыратыттан харчыны ытыктыырга , сатаан туттарга , кэмчилииргэ , элбэтэргэ үөрэтэр сүүнэ суолталаах.

“Крысиные бега” диэн этиини эһиги хайдах өйдүүгүтү (төрөппүттэргэ толкуйдатар боппурус)

- хамнастан хамнаска диэри
- бээтиниссэттэн бээтиниссэҕэ диэри
- уопускааттан уопускаҕа диэри
- харчыланным - барытын тутунум
- наар харчы тийбэт туруга

Роберт Кийосаки - аан дойдуга биллэр урбаанныт , инвестор , үп-харчы туһунан элбэх кинигэ уонна оонньуу ааптара ”Крысиные бега” ол эбэтэр “Денежный поток”диэн остуол оонньуутун айбыт (слайданы көрүү)

Сыала-соруга - “крысиные бега” диэн тугун уонна онтон хайдах тахсары өйдөтүү , көрдөрүү. Бу оонньууну оонньоон олоххо туһаныахха наада , оннук толкуйдатар оонньуу.

Бу оонньуунан оонньоон биһиги туохха үөрэнэбитий:

- түргэнник быһаарыныыны ылынарга
- кэпсэтиһии түмүгүнэн биир сыалга кэлии
- бэйэ үбүн уонна бириэмэтин сөпкө аттарыны
- бэйэн бэйэҕэр үлэлээн харчы оностуу
- бэйэ бизнесин тэринэргэ ону салайынарга
- бэйэ үбүн сөптөөхтүк тыырааһын, сөпкө туттуу

Сыала: бастакынан кыайыылаах тахсы

Старт - Эһиэхэ 15 көннөрү, 1 анабыл карточка (президент корпорации) түнэтиллэр. Хас биирдии карточка бэйэтэ тус туспа стартовой быраабылалаах. Дохуот, ороскуот, уурунуу, барыыс уонна ночноот диэн. “Президент корпорации” бэйэтин ороскуотун хайдах дьаһанарын бас билэр бырааптаах.

Шанс - кыра уонна улахан сделка. Манна активтары, бэйэбит олохпугар сигэнэн толкуйдуубут. Ону хайдах сөпкө туттаргыт - эһиги инники ситиһиигит буолар. Эһиги 10000 тыһ. доллардаах буоллаххытына эрэ улахан сделканы уу харчыннан арыһаххытын сөп.

Рынок - атылаһааччы эһиги бас билиигитин атылаһа кэлиэн сөп (банкир). Ким баһар активын атылыан сөп. Рынок сыанатынан ким баһар атылаһааччы буолуон сөп. Сыананы тэннээн уонна үөрэтэн көрөн атылаһыллар. Манна карточка актив атылаһыллыбытын кэннэ арыллар. Харчыны – тыалга. Былааннамматах соһуччу наадалаах ороскуоттар, онтон дуоһуйууну ылыы.

Ыйдаағы харчы хамсааһынын сууматын биллэри уонна банктан сууманы тоттору ылыы. Өскөтүн эһиги ыйдаағы харчыгыт суох буоллаһына, эбии баанна төлөөн биэрэбит.

Благотворительность. Хааччаһа суох, ким баһалаах кыттар. Эһиги дохуоккут 10 бырыһыанын төлөөтөххүтүнэ биир кубигы буолбакка, икки кубигы быраһар кыаһыраһыт.

Ребенок. Эһэрдэ! Эһиэхэ эбилли, оһо төрөөтө. Эһэрдэлэри тутуһыт. Ороскуот карточкатыгар “Оһоһо ороскуот” графатын эбэн биэрэбит. “Вы уволены”. Ол аата кыра кэмнэ үлэбитин сүтэрэбит. Баанна уопсай ороскуоттан төлүүгүт.

Үпкүт тийбэт түгэнигэр, банктан кредит ылааххытын сөп. Ол эбэтэр бэйэбит активкытын атын оонньооччуларга сөбүтэр сыанаһа атылылааххытын сөп.

Араас нюанстар бааллар:

1. Акция атылаһыы
2. Хамсаабат баайы-дуолу, бизнеси уо.д. а. активтары атылаһыы
3. Кредит ылыы
4. Карточка арыныы
5. Харчыны бэлэхтэһи
6. Оонньооччу миллионер буолар түгэнигэр туох баар пассивтарын барытын сабар.

“Скоростная дорожка”

Розовой клетка – баһа санаа, халлаан күөһэ - бизнес.

1. Баһа санааны талабыт. Хас биирдиитэ бэйэтэ сыаналаах.

2.Тэтэрээккэ бэлиэтэнэбит.

3.Бэйэбит баланспытын аахтабыт,рейтингнэ киллэрэн суруйабыт.

Төрөппүттэргэ түмүктүүр боппуруостар:

-Дьоллоох , баай-талым олохпутун бэйэбит оностобут диэн этиини кытта сөпсөһөбүт дуо

-“Крысиные бега” остуол оонньуутун оонньоон туох санааба , түмүккэ кэллигит

Төрөппүттэр санааларын истии.

5 түмүктүүр чаас.

- Күндү төрөппүттэр! Оҕолорбутун дьиз кэргэн үбүн-аһын , кини туохха туттулларын , танас-сап, иһит – хомуос , дьиз тэрилэ хайдах атыылаһылларын былааннаһа үөрэтиэххэйн. Оҕолорбут араас боппуруостары биэрэллэригэр бэйэбит эмиэ бэлэмнээх буолуохпутун наада. Баар харчыны сатаан туттарга үөрэтэр - сүүнэ суолталаабын өйдүөхтээхпит , оҕолорго өйдөтүөхтээхпит.

- Бүгүндү төрөппүттэргэ аналлаах семинарбытын Ахсаана Сонтуйой - Аммосова Т.П. ох тылларынан түмүктүүбүн:

Кыраба үпкүн кэмчилээн мунньуон -
Кыһалҕалаах күннэр онтугун туттуон !

Төрөппүттэргэ аналлаах семинар-практикум салгыы былаана:

- Бодо Шефер “Пес по имени Мани”кинигэни библиотекаттан уларсан оҕону кытта бииргэ аабы.

- “Баба санаа дневнигин” оҕолору кытта суруйан саҕалааһын.

- Төрөппүт финансовай таһымын үрдэтинэригэр араас хабааннаах үөрэтэр оонньуулары , проектары толкуйдааһын.

- Муус устар ыйга уопут атастаабы , сүбэлэһии мунньабын төрөппүт комитетэ тэрийэрин сыллаабы былаанга киллэри.